

הרב שבתאי – שיעור ב'צדקת הצדיק'; תחילת הכניסה לעבודת ה' בחיפזון

'אני', 'אתה', 'והוא' – הכניסה לעבודת ה' מתוך נוכחות ה' בחיי

יש ביטוי חריף בקוצק שכאשר האמת קבועה באדמה השלום בטל כדי שלא יהיה מחלוקת. וזה בעצם הדבר של קוצק שהשלום הוא דבר שלילי. מדוע השלום הוא דבר שלילי? מתי השלום הוא דבר חיובי? כאשר עושים שלום מתוך הסכמה שאנחנו בדעה אחת, אנחנו בראש אחד. אבל כאשר חלקנו כיוון שהיו בינינו הבדלי השקפות, ואז אנחנו אומרים טוב, הבדלי ההשקפות לא שווים להישאר עליהם במחלוקת, אנחנו נשלים למרות הבדלי ההשקפות - זה שלום שהאמת קבורה באדמה.

ולכן הרבי מקוצק אמר שאסור לוותר, אין שום דרך לוותר על עקרונות, כשישנם עקרונות אז עומדים עליהם עד הסוף. אמרתי לכם בשיעור שעבר ששיטתו של ר' צדוק הכהן מלובלין הייתה אחרת לגמרי. והשיטה של קוצק גם אמרה שלא ייתכן שאדם יראה את עצמו כשהוא נכנס לעבודת ה' אלא כאשר הוא משוכנע שהוא באמת רוצה את זה. אחרת הכל אשליה. הסכנה הכי גדולה היא השקר.

אז ממילא אדם שהוא חושב שהוא מתנתק מן השטויות של עולמו, לא שהוא מפסיק לאכול אלא שלא אכפת לו, העולם הוא לא העיקר בשבילו והוא מתנתק מעולמו ומתחיל לעבוד את הקב"ה יש חשש שהכל שקר והכל אשליה והוא מנהל חיים כפולים. כלומר, הוא כאילו עובד את הקב"ה אבל בעצם הוא מונחה על ידי השטן לדרך אחרת לגמרי וכל המאמצים שלו אינם שווים כלום.

ש: מה היחס של הרבי מקוצק לגבי המחלוקת של בית הלל ובית שמאי?

ת: הנקודה שהם לא השלימו – הם היו הכת הזו והם היו הכת הזו. הם לא השלימו ביניהם, הם לא ויתרו על העקרונות. רק הם אמרו, אנחנו נודה לך, אם אתה לוקח אישה מאיתנו נודה לך, אדרבא. אבל המחלוקת מחודדת והיא נשארת על אמיתתה.

זה דבר אחד. ר' צדוק הכהן אומר הפוך. אמרנו שתחילת כניסתו של האדם לעבודת ה' תהיה בחיפזון. זו הייתה ההתחלה ובעצם זאת הכותרת לכל השיטה שלו, ואדם לא יחשוב שהרצון שמתעורר בו להיכנס לעבודת ה' זו אשליה. כי זה לא יכול להיות. זאת אומרת, אסור לאדם אפילו לחשוש כך, כשאדם מרגיש משיכה, קריאה, לעבוד את הקב"ה, שידע שהקריאה היא קריאה אמיתית.

עכשיו יש פה עוד דבר בצדקת הצדיק שהוא חשוב, בסימן מ"ו, יש את זה במקורות "ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חקי". ועל דבר זה ידו כל הדווים. כי העובר על דעת סופרים נקרא רשע, כמו שאמרו ביבמות'. אז ממילא כל אחד רשע. מי יכול ללמוד תורה? אבל על זה אמרו הקדמונים 'כל מה שיאמר בעל הבית עשה חוץ מ'צא". אז נכון, הקב"ה אומר לנו שלא נלמד תורה, אבל אנחנו לא שומעים בקולו. הבעל הבית זה הקב"ה, ויכל מה שאומר לך בעל הבית עשה חוץ מ'צא". ולא לחינם

הרב שבתאי – שיעור ב'צדקת הצדיק'; תחילת הכניסה לעבודת ה' בחיפזון

כתבה תורה עניין המעפילים בפרשת שלח, אשר כבר האמינו בדברי משה. ולמה לא שמעו לו בזה שאמר להם אל תעלו? הרי משה אומר להם שלא יעלו לארץ ישראל, למה הם לא הקשיבו? אלא שהם חשבו שזה בכלל חוץ מ'צא'. כלומר, 'כל מה שאומר לך בעל הבית עשה חוץ מ'צא'. אז הדבר הזה לא צריך לשמוע בקול הקב"ה. 'ועיין בזוהר המליץ כל עניין מרגלים על התורה, שהמרגלים – בפרשת מרגלים מדובר על קניין התורה של עם ישראל – 'והיה העונש שלא ישיגוה. ועל זה העפילו לעלות אף נגד רצון ה' יתברך'. אז לכן זה שייך אלינו. כי לא מדובר רק על כניסה לארץ ישראל אלא על כניסה לתורה. הקב"ה אומר "לרשע אמר אלקים מה לך לספר חקי", אז זה מה שהקב"ה אמר למרגלים שלא יזכו להשיג את התורה, והם הלכו נגד רצון ה'. 'כמו שאמרו רבותינו ז"ל – 'חוצפתא מלכותא בלא תגא'. אמרנו, מה זה 'חוצפתא מלכותא בלא תגא'? החוצפה היא מלכות בלי כתר, כי הכתר זה הרצון של הקב"ה. אז מה זו חוצפה? כתר מלכות, אבל נגד רצון הקב"ה. התנשאות בלי רצון הקב"ה. 'ולמדוה מבלעם שאחר כך הסכים ה' יתברך'. אז מה אנחנו רואים? שבאמת בסופו של חשבון, בסופו של דבר, כשהחוצפה היא טובה הקב"ה מסכים אחר-כך. זאת אומרת, אז אע"פ שבאמת, לא רק במראית העין, אע"פ שבאמת, על פי כללי האמת והיושר והצדק אומרים לך אין לך מה לחפש פה, אתה עוד לא התחלת להגיע, אתה לא שייך אל העניין – אבל לא כך, תנסה ותתקרב, ותגיד אני שייך, ואני לא יוצא – ובסוף הקב"ה מסכים. כמו עם בלעם.

כתוב 'חוצפתא מלכותא בלא תגא', וכתוב שחוצפה אפילו כלפי שמיא מהניא, כך אומרת הגמרא – אתה רואה את זה מבלעם. הקב"ה אמר לבלעם שלא ילך עמהם ואחר כך כתוב שהוא הולך. אז אומרת הגמרא מזה רואים שחוצפה אפילו כלפי שמיא מעליא, שחוצפה מועילה כלפי שמים. למה? כי בחוצפה אדם משיג באמת מה שהקב"ה רוצה באמת. כלומר, יש הרצון של הקב"ה שאנחנו רואים אותו למראית עין, בהסתכלות השטחית, שאומר לא, אל תלך, אל תעשה – וכשאדם מתאמץ וכן עושה אז הקב"ה מסכים. אם תרצו, הרצון של הקב"ה בבחינת אינסוף. ולכן, באינסוף יש מקום, כלומר הקב"ה משיג את דרכיו ומשיג את מטרתו, בכל הדרכים. ולכן – כך או כך. אז ממילא כשאדם מתחצף ונכנס בכל זאת, הוא מתקרב, משתנה כביכול הרצון האלוקי, כי הרצון הוא לא מוגבל, הרצון הוא אינסופי. לכשתרצו, זה עניין כמו שדיברנו בשיעור שעבר, של ידיעה ושל בחירה. בעולם הבחירה אומר הקב"ה לבלעם אל תלך עמהם. לרשע אומרים אל תתקרב, אל תיכנס. אבל מצד ידיעת הקב"ה, ידע הקב"ה שמה יעשה בלעם? שיגידו לו לא ללכת אז הוא ילך בדווקא וזה רצון הקב"ה.

אבל כל זה לא חשוב, אלו עניינים פילוסופיים, הם לא משנים כלום. הם רק נוגעים לשאלה וכי יכול הקב"ה להשתנות. התשובה, מבחינה מעשית, הוא בהחלט יכול. זאת אומרת, שכאשר האדם אומרים לו לא והוא נכנס בכל זאת בכוח, שם את הרגל בדלת ונכנס בכוח, נכנס לעבוד את הקב"ה

הרב שבתאי – שיעור ב'צדקת הצדיק'; תחילת הכניסה לעבודת ה' בחיפזון

בכוח, הדבר מצליח. והדבר הזה אפילו קל וחומר מבלעם. והוא אומר – מאיפה בלעם ידע את הדבר הזה שהוא יכול להיות חצוף כלפי הקב"ה? הרי הוא ידע את שלטונו של הקב"ה. הוא ידע שה' ריבון בעולם. אז איך הוא הבין שאדם יכול ללכת נגד רצונו של הקב"ה? אומר ר' צדוק 'כי בלעם נסתכל עד עקבתא דמשיחא ולכן ידע סוד זה'. הסוד שהחוצפה תצליח זה דבר של עקבתא דמשיחא, ובלעם הרחיק בנבואה שלו עד עקבתא דמשיחא וידע שהחוצפה יכולה להצליח.

'פירוש כידוע מלכות היא כנסת ישראל, וכתר הוא שורש רצון ה' יתברך. ורצה לומר ממשלה בעצמו בלי רצון הרוצים' כלומר בלי רצון הקב"ה, 'והתקרבות כנסת ישראל לעצמם' – זו החוצפה. 'והם לא הצליחו בזה מפני ש... ' זה היה לפני הזמן, 'אבל לעתיד לבוא, בעקבתא דמשיחא חוצפא יסגא, שאז הוא העת לזה' – החוצפה תהיה דבר נכון, דבר טוב. 'ולעתיד נקבה תסובב גברי' – עם ישראל ימשוך את הקב"ה. לא הקב"ה את עם ישראל, עם ישראל בכוח יתפוס את הקב"ה. 'ולכך אמר להם משה 'והיא לא תצלח' הרעיון שלכם הוא רעיון טוב, 'עצה היא', אלא שלא תצלח, זה לא ילך. 'והיא שבכל מקום דרשו ז"ל 'היא ולא אחרת' שיש זמן אחר שמצליח וזה זמננו זה שהוא עקבא דמשיחא'. אז זה הדבר שכותב הכהן. בכוונה אמרתי שהראו לרב קוק את הדבר הזה והוא אמר שזה קיצוני מידי. זה נכון, אבל זה קיצוני מידי.

אין ספק שמה שהוא מתכוון לכאן זה גם לתורה וגם לארץ ישראל. כי אם השאלה היא איך יכול להיות – מי אנחנו שאנחנו זוכים להיכנס לארץ ישראל מחדש, מה אנחנו ראויים לומר שאנחנו נגאלים? התשובה היא לא. בוודאי שלא. אלא מה? שהולכים בכוח. אבל ההליכה בכוח, ההליכה מתוך התפיסה שהקב"ה הוא באמת בעל בית, 'כל מה שאומר לך בעל הבית עשה חוץ מ'צא'. כלומר, אנחנו מבינים שהקב"ה בעל הבית, אבל לא מקבלים את מה שהוא אומר שלא ניכנס. וכשאנחנו ניכנס הקב"ה יסכים על ידנו. זה בעצם הרעיון הבסיסי.

אז הוא אומר, על זה לפי דעתי הולכת ההתחלה, בקטע הראשון כתוב ש'ראשית כניסת האדם לעבודת ה' צריך להיות בחיפזון'. בחיפזון בלי לבדוק האם אתה ראוי או לא ראוי, ולא בתהליך הדרגתי של בירור, אלא בחיפזון. 'כמו שמצינו בפסח מצרים שהיה נאכל בחיפזון'. טוב, אז השלמנו את הדברים שראינו בשיעור שעבר, ובעצם זו ההקדמה לצדקת הצדיק – עכשיו הספר עצמו.

אמרנו שאדם צריך להיכנס לעבודת ה' בחיפזון, אבל כמובן שעכשיו השאלה היא מהי עבודת ה' שעליה מדברים? למה אדם צריך להיכנס בחיפזון?

אמרנו שבמסילת ישרים כתוב שישוד החסידות ושורש העבודה התמימה שיתבונן האדם מה חובתו בעולמו, והדבר הזה מה חובתו של האדם בעולמו זה בעצם דבר שצריך להבין מראש, ובעצם ר' צדוק יסביר שכמעט לא ניתן להבין את זה מראש. כלומר, אם נרצה לעמוד בחוץ ולהחליט מה אנחנו

הרב שבתאי – שיעור ב'צדקת הצדיק'; תחילת הכניסה לעבודת ה' בחיפזון

חייבים לקב"ה, זה דבר שלא נוכל להבין. הדבר הראשון שצריך לעשות שאדם יחליט שהוא עובד את הקב"ה בלי לעשות חשבון מה זה, מתוך ביטחון שהוא יכול – שכל הדרישות שהקב"ה דורש אדם יכול לעמוד בהן. ולכן הוא אומר אני הולך לעבוד את הקב"ה בלי חשבון, בלי להתבונן מה חובתי בעולמי. מה חובתי בעולמי זה הצעד הבא – אבל באמת גם זה לא.

עכשיו מסביר הכהן את העניין. אני לא מסתכל על כל החובה בעולם – מסילת ישרים מסביר שאדם צריך לראות מה הייעוד האחרון שלו. הייעוד האחרון של האדם זה רוח הקודש. אדם צריך להבין שזו חובתו בעולמו ולזה הוא צריך לשים מגמתו בכל שהוא עמל כל ימי חייו. ר' צדוק לא כותב את זה, הוא כותב שאנחנו מן ההתחלה ולא מן הסוף. ויש לר' צדוק כמה וכמה עקרונות מאוד חשובים ביחס להתחלה של האדם בעבודת ה'. והכהן בכמה מקומות טוען שהמדריך לעבודת ה' היא הגמרא, המשנה והגמרא ואחר-כך גם ספרי ההלכה. ויש לו מערכות שלמות על סדרים או כל מיני עניינים שכביכול ב'מקרה' נכנסו לגמרא במקומות מסוימים, אבל זה לא במקרה, אלא יש בדבר הזה השגחה אלוקית ששם מקום הדברים בתורת הדרכה. זאת אומרת, אם אנחנו נשאל את עצמנו – שוב, אנחנו עומדים מבחוץ, ונשאל למשל מה שייך עניין מתן תורה לפרק ט' במסכת שבת? פרק ט' במסכת שבת זה פרק 'אמר ר' עקיבא', ושם כתוב – 'מניין לעבודה זרה שהיא מטמאת במשא'... הפרק מדבר דרך אגב. כל המשנה הזו של 'אמר ר' עקיבא' היא דרך אגב. היא דרך אגב לסוף פרק שביעי. פרק שביעי מתחיל להגיד שיעורים של הוצאה – כמה אדם יוציא מרשות היחיד לרשות הרבים ויהיה חייב – מה הכמות המחייבת. ואז יש את פרק שמיני שמדבר על דברים שונים, וגם פרק תשיעי זה המשך לעניין הזה של כמויות של דברים שאדם מוציא ואז מדברים על דברים שהם טמאים, דברים שהם אסורים, ואז כתוב – 'אמר רבי עקיבא מניין לעבודה זרה שמטמאת במשא כנדה'. אחר כך כתובה דרשה נוספת אגב זה, עוד דרשה של ר' עקיבא – 'מנין לפולטת שכבת זרע שהיא טמאה שלושה ימים', על 'הווי כוונים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה'. לתוך הדבר הזה הכניסה הגמרא את הסוגיה הגדולה ביותר בשי"ס על מתן תורה. כל העניין של מתן תורה נמצא שם.

אז באמת, אם אני רואה את ההקשר אז זה 'אגב' במדרגה שלישית. כל העניין של עבודה זרה שמטמאת במשא כנדה זה אגב השיעורים של הוצאה. איסורי הנאה כמה אדם יוציא ויהיה חייב – עבודה זרה זה אחד מהם. **אגב** זה יש את הדרשה של פולטת זרע, זה פסוק שנלמד ממתן תורה, מכניסה הגמרא את כל עניין מתן תורה בהקשר הזה. אומר הכהן מה פתאום... מבחינת הלמדנות אתה צודק בהחלט, אם אתה באמת שואל מה הקשר ההגיוני שיש בין מתן תורה למסכת שבת בקטע הזה, אין לי ספק שמה שאמרנו עכשיו נכון ומדויק. אבל הוא אומר יש דבר אחר, והדבר האחר הוא מהי התורה. מה הנקודה של התורה. ופה יש לר' צדוק השקפה שלמה על העניין של התורה. לר' צדוק היו המון חידושים – הנקודה הזו של להיכנס לעבודת ה' בחיפזון זו הכותרת, אבל זה כולל

הרב שבתאי – שיעור ב'צדקת הצדיק'; תחילת הכניסה לעבודת ה' בחיפזון

חידושים רבים מאוד. אחד החידושים החשובים שלו שייך לחג החנוכה. את הדבר הזה לא הבאתי מכיוון שהדברים ארוכים. מי שירצה לראות אותם יסתכל בספר 'פרי צדיק' על ספר בראשית על הפרשיות של חנוכה, 'וישב' ו'מקץ', יש שם תורות של חנוכה. אבל יש תורות מיוחדות לחנוכה ויש תורות גם רגילות שאגב פרשות השבוע הוא מדבר על חנוכה.

ושם הוא טוען דבר מאוד מאוד מעניין, הוא טוען שמה שכתוב במדרש רבה על "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ: והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום", אז כתוב שר' אבהו 'פטר קריא בגלויות'. זאת אומרת, מה הם ה'תהו ובהו וחשך על פני תהום'? הגלויות שישראל היו בהם. המלכויות ששיעבדו את ישראל. 'תהו ובהו זו מלכות בבל פרס ומדי והחושך זאת מלכות יוון שהחשיכה את עיניהם של ישראל בגזרותיהם שאמרו להם כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל'. זו לשון מדרש רבה בתחילת פרשת בראשית. עכשיו, מה פירוש הדבר הזה החושך במלכות יוון? מה העניין? מה הקשר בין מלכות יוון לחושך? אז הפירוש הפשוט ש'אורי' זה תורה, ומה זה ה'חושך'? שאי אפשר ללמוד. גזרו שלא ללמוד. וכך כותב הרמב"ם בהקדמה שלו לפירוש המשניות, שמדוע המחלוקות הראשונות התחילו בזמן יוסי בן יוחנן ויוסי בן יועזר? משום שהם היו בזמן הגזירות של היוונים ואז התחילו המחלוקות. ובגלל זה המחלוקות מתרבות והולכות, והסיבה למחלוקות מסביר הרמב"ם, היא החלשת המסורת. כי התורה עוברת מאחד לשני, וברגע שאומרים שלא ללמוד, אז מה קורה? אין מעבר. וברגע שאין מעבר העסק אבוד. זאת אומרת, אם היה לי משהו כתוב אז אפשר לא ללמוד חמישים שנה ואז לחזור למה שכתוב ולנסות לשחזר את הדברים מתוך מה שכתוב. אבל אם אין לך מה שכתוב, רק התורה שבכתב, והתורה שבעל פה היא מסורת והמסורת הולכת לאיבוד – אם כן הכל אבוד. זה החושך. 'שהחשיכו את עיניהם של ישראל'. זאת אומרת, ברגע שאוסרים ללמוד תורה והאיסור הזה תופס, כלומר, אנשים מצייתים לאיסור – באותו הרגע הנוק הוא בלתי הפיך.

הנקודה שטוען ר' צדוק מלובלין, שכל פעם שהגויים נלחמו נגד ישראל וניסו להחליש את התורה, התורה התחזקה בדרכים שונות. אבל הוא אומר, הניצחון המכריע של עם ישראל, של התורה, היה בקטע הזה. הוא אומר, פה קרתה תופעה שאלמלא היו מחשיכים את עיניהם של ישראל, הייתה תופעה שלא הייתה יכולה לקרות. זאת אומרת, הדרך היחידה להופעת אור גדול – שתיכף נסביר אותו – על ישראל, היה בקטע הזה, וכאן נתגלה אור התורה האמיתי. מכיוון שהשאלה היא מהי התורה שבעל פה, מה מהותה של התורה שבעל פה? אז האמת היא שבאופן פשוט אנחנו אומרים שאין הבדל בין התורה שבעל פה לתורה שבכתב. אלא, שהתורה שבכתב היא כתובה והתורה שבעל פה נמסרת בעל פה. אבל, גם התורה שבכתב וגם התורה שבעל פה, שניהם גופים של ידע המכילים ידע מסוים – כך תעשה, כך אל תעשה, כך מפרישים תרומות ומעשרות וכך נזהרים בענייני טומאה

הרב שבתאי – שיעור ב'צדקת הצדיק'; תחילת הכניסה לעבודת ה' בחיפזון

וטהרה, והיה אפשר לכתוב את כל התורה שבעל פה גם כן, כי מדובר על כמות מסוימת של הלכות שניתן לכתוב אותן. אם יהיה לך מספיק נייר ומספיק דיו תוכל לכתוב אותן. אז כמו שהתורה שבכתב היא גוף סגור של ידע, כך התורה שבעל פה היא גם כן גוף סגור של ידע. זו הייתה המחשבה ועדיין זו מחשבה בתפיסה הפשוטה של התורה שבעל פה. ומאחר שתופסים כך את התורה שבעל פה, נמצא, כמו שאמרתי, שברגע שהתורה שבעל פה נקטעת הידע הולך. אין. אתה לא יכול לשחזר אותו מחדש ואתה לא יכול להמציא אותו. אבל אומר ר' צדוק שני דברים – ראשית, זו לא התורה שבעל פה. שנית – מהות התורה היא דווקא התורה שבעל פה במשמעות האמיתית שלה. זאת אומרת, מהות התורה הוא לא ההלכות, אבל הוא כן ההלכות. מהות התורה הוא משהו אחר – מהות התורה הוא הדרך שבה אנחנו ממליכים את הקב"ה בעולם אם תרצו. או הדרך לקיים – כך הוא מביא על פי הזוהר – "אנכי ה' אלקיך" ו"לא יהיה לך אלקים אחרים על פני". כלומר, שהקב"ה יחיד בעולמו ושאין עוד דבר אחר. מה שקורא לו הרמח"ל **ייחוד ה'**. התורה היא, כמו שכותב הזוהר, עצות לזה. ממילא כאשר מבינים את העיקרון הזה באופן ברור – זוהי התורה.

עכשיו, מהי בעצם התורה שבעל פה? התורה שבעל פה היא לא בעל פה כי שמרו ידע בעל פה ולא כתבו אותו. אלא כביכול אפשר לומר שקורא הדורות מראש שמר את התורה בעל פה ולא בכתב כדי שתלך לאיבוד. והאמת היא שגם זה הטבע של דברים שנאמרו בעל פה. בואו תחשבו לרגע – אתם מכירים את הסיפור על האדם שפירק שעון והרכיב אותו ומוצא בורג אחד בחוץ. אז הוא יודע שמשהו לא תקין. עכשיו, הנקודה במסורת היא נקודה הפוכה. אם אדם ידע שיש שלוש מאות הלכות שהוא זוכר בעל פה. עכשיו, הוא מנסה לשחזר אותן והוא מוצא מאתיים תשעים ותשע. אז הוא יכול בהחלט להניח שמאתיים תשעים ותשע הן אותנטיות, הן הלכות מקוריות. מכיוון שהיה שלוש מאות, שכח אחת, אז נשארו מאתיים תשעים ותשע. מה קורה אם הוא זוכר שלוש מאות ושתיים? אז זו צרה צרורה! מכיוון שאם הוא לא ימצא מהן השתיים המיותרות, כל השלוש מאות חשודות שהן זיוף. ולכן הוא יצטרך לעבוד מאוד מאוד קשה לברר מאיפה נולדו שתיים נותרות ולנקש אותן החוצה. זאת אומרת, שלאורך שנים גוף של קורפוס של תורה שבעל פה לא יכול להיות יותר גדול, אסור לו להיות יותר גדול, אבל בהחלט הוא יכול להיות יותר קטן. אז מה הטבע שלו? עכשיו, סטטיסטית יכול להיות זה וזה – אנשים יכולים לשכוח לכיוון שיוסיפו דברים או שיגרעו דברים, מה יהיה הסוף של התורה שבעל פה? תלך ותתקטן. אז היא יכולה ללכת ולהתקטן עד שהיא מתנוונת לגמרי. בזמן היוונים קיצרו את התהליך. הם אמרו, אנחנו לא נותנים לכם ללמוד תורה ואז שוכחים את כל הדברים לגמרי. אבל הקב"ה, כמו שאמרנו, קורא הדורות מראש. אז ממילא החולשה הזו שיש בתורה שבעל פה היא ברורה. אז אם כן מה הייתה כוונת הקב"ה בנתינת התורה שבעל-פה? הכוונה הייתה בנתינת התורה שבעל-פה, שלא יהיה מנוס, יהיה הכרח ממש, חזק מאוד, בולט מאוד,

הרב שבתאי – שיעור ב'צדקת הצדיק'; תחילת הכניסה לעבודת ה' בחיפזון

בשלב כלשהו, להתחיל ולהמציא הלכות חדשות. להתחיל וליצור הלכות. אז כמובן מה יצטרכו לעשות? להגיד שההלכות החדשות שאני עושה הן אמת ולא שקר. כלומר, הן מתאימות, הן שייכות לתורה. אבל אחרת זה לא יכול להיות. זאת אומרת, עצם המציאות של התורה שבעל פה היא מציאות כזו שהיא לא יכולה להיות לנצח. אבל משהו צריך להיות. אם כן, יצטרכו דברים להתחדש. אבל הם צריכים להיות נכונים – אז אם אתה מחדש דברים הם יכולים להיות אמת או שקר. זאת אומרת, מה אתה צריך עכשיו לקבל? איזשהו מנגנון שיאפשר לך להבדיל בין אמת לשקר. כי אם אין לך דרך כזו – אז מה פירוש? אז יש לך ספק, אז תמיד יש לך שלוש אפשרויות; זה צודק, או זה צודק, או שניהם צודקים, וגם זה שלא יכול להיות הוא צודק. אז ממילא אתה נבוך לגמרי. זאת אומרת שהדבר העיקרי, הסגולה העיקרית שישנה בתוך התורה, היא נמצאת בתורה שבעל פה, והיא לא ההלכות שיש בתורה שבעל-פה, אלא האפשרות שיש בתורה שבעל פה להסיק מסקנות והלכות חדשות ועם היכולת להבדיל בין אמת לשקר.

אומר ר' צדוק, מתי נוצר ההכרח הזה? כל פעם אפשר להסתדר עם קצת פחות הלכות. ואפשר למצוא לדברים האלו כיסויים – להסתדר עם הלכות ספיקות וכן הלאה, להסתדר איכשהו כאשר כל דור מאבדים עשרים הלכות אז אפשר לחיות.

אבל מה קורה שכבבת אחת נחתך הכל? מוכחרים למצוא פתרון. אבל מאיפה הפתרון איפה? מאיפה? מאיפה הקב"ה נתן לנו את הפיתרון? התשובה – כי היוונים החשיכו את עינינו. מה פירוש? היוונים הורישו לוגיקה. תורת ההיגיון. ותורת ההיגיון שהיוונים טיפחו אותה, והם גם כן קיבלו אותה מהקב"ה. ואין דבר בעולם שלא בא מהקב"ה, הקב"ה יחיד בעולמו. שום דבר לא נוצר, זה לא כשפים... זה עוד דבר שנוצר, שמכחישים פמליה של מעלה. התורה של ההיגיון, של היוונים, בשביל מה היא נוצרה? בשביל שתיכנס אלינו ותשמש אותנו לפיתוח התורה, להבחין בין אמת לשקר. אז יש עכשיו תקשורת, אפשר להתווכח, יש דברים הגיוניים, יש כלים לניתוח של דבר כתוב – אז אנחנו עכשיו יכולים לגבש כללים ולהתחיל לחשוב בצורה מסודרת. אומר הכהן, אנחנו ניצחנו את היוונים באמת. במה ניצחנו אותם? בזה שניצחו אותנו. זאת אומרת, בזה שעם ישראל התיוון לו למשך מספר שנים, בדרך הזו עם ישראל באמת ניצח וקנה לעצמו את התורה שבעל פה בצורה חדה, בהירה, ונחרצת. עכשיו, אומר הכהן, מי נושא הדגל של התורה שבעל-פה בהיבט הזה, בהיבט של היצירה שלה? זה רבי עקיבא. כתוב שר' עקיבא אומר דברים שמשם רבנו לא מבין. מדוע הוא אומר דברים שמשם רבנו לא מבין? כי הם לא היו בתוך הדברים שמשם רבנו מסר. אז מדוע הם היו נכונים? כתוב שהקב"ה מראה את זה למשה רבנו – מדוע הדברים האלו היו נכונים? בגלל שר' עקיבא הלך בדרך נכונה. הוא אמר את הדברים בדרך נכונה, והוא ותלמידיו גיבשו את הכללים – ויכולהו אליבא דרבי עקיבא. זאת אומרת שר' עקיבא הוא זה שלימד איך לדרוש מן הפסוקים ואיך לצרף את ההלכות

הרב שבתאי – שיעור ב'צדקת הצדיק'; תחילת הכניסה לעבודת ה' בחיפזון

שיש לנו עם הפסוקים. מה מועיל שאתה מצרף את ההלכות לפסוקים? שמעכשיו והלאה אתה יכול להתחיל ליצור, אתה יכול להתחיל לדרוש.

אומר ר' צדוק, אז כל תמצית התורה שנמסרה לישראל, מה בעצם נמסר לישראל? ביסודו של דבר הכוח הזה להסיק מסקנות, ליצור, ולהבין מה הקב"ה רוצה במצבים משתנים. אז לכן העניין של נתינת התורה נמצא בפרק שמתחיל בר' עקיבא, 'אמר ר' עקיבא'. אז הוא אומר, הדבר הזה הוא מהותי, הוא לא השתלשל מאגב לאגב אלא הוא מהותי. הוא מהותי מבחינת ההדרכה שיש לזה אלינו. זאת אומרת, שעיקר התורה היא היצירה, הדבר החדש, היכולת לומר אני אומר דבר שלא נאמר מעולם ועדיין זה רצון הקב"ה וזאת התורה. זה ככלל. עכשיו, אני חוזר לנקודה שהמשנה והגמרא מסודרות בסדר נפלא, לא מבחינת הלמדנות אלא מבחינת ההדרכה שבה – אז אני יכול לקחת את סדר המשנה וסדר הגמרא, ולתת להם את הפירוש לא רק מבחינת ההלכה למעשה אלא מבחינת ההדרכה בעבודת ה'. אז בעצם היה צריך לכתוב פירוש מקביל לגמרא, פירוש שהוא מקביל לרש"י ולתוספות ולראשונים שעסקו בחלק ההלכתי שבגמרא, פירוש שיסביר מה אנחנו לומדים בעבודת ה' מן המשנה ומן הגמרא.

מה הדברים האלו אומרים לנו? הכהן התחיל פה את העבודה שלו כאשר הוא השקיע בעבודה הזו את כל תורתו. ממש כל הרעיונות שהיו לו נכנסו פה בצמצום אדיר אל תוך ההתחלה של הספר, אל תוך ההתחלה של 'צדקת הצדיק', וכאילו, או שהוא אמר שהוא רצה להמשיך ולא הספיק, או שהוא אומר לכל אחד, זהו, עכשיו ראית איך עושים את זה, עכשיו תמשיך אתה ותעשה.

שוב, נתחיל את כל הסיפור מהתחלה – אנחנו עכשיו ניגשים אל התורה שבעל-פה שהיא בעצם היסוד של הכל. ומה ההתחלה של התורה שבעל-פה? סדר זרעים. ומה מתחיל את סדר זרעים? ברכות. עכשיו, יש כאן בדבר הזה כמה וכמה דברים שצריך לשים אליהם לב. שאת ההדרכה בעבודת ה' אני לא לוקח מן התורה שכתב בכלל אלא מהתורה שבעל-פה. כלומר, כשאני מסתכל על הראשית – אמרנו שראשית כניסת האדם לעבודת ה' צריכה להיות בחיפזון. מהי הכניסה? מה אני צריך לעשות? בסדר, להיכנס לעבודת ה', מה אתה רוצה עכשיו? אם יש דלת אז אני נכנס בדלת, אבל איפה הדלת של עבודת ה', איפה היא נמצאת? אז הנקודה היא שאני צריך לחפש אותה. איפה היא נמצאת? במשנה ובגמרא, לא בתורה. זאת אומרת "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ" לא זו ההתחלה. זאת כן ההתחלה וזו לא ההתחלה כמו שנראה תיכף.

מה פירוש "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ" מבחינת כניסת האדם לעבודת ה'? מה אתה צריך להבין בהתחלה? שהקב"ה ברא את העולם. זה בעצם הרעיון של הרמב"ם שהוא כותב 'יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון ממציא לכל נמצא'. זה הדבר הראשון.

הרב שבתאי – שיעור ב'צדקת הצדיק'; תחילת הכניסה לעבודת ה' בחיפזון

לדעת שהקב"ה המציא את כל הנמצאים. אז אם אתה רוצה להתחיל להיכנס לעבודת ה' מה אתה צריך לעשות? להכיר את הקב"ה.

אומר הכהן – טוב, אז זה משמע מהתורה שבכתב. אתה מתחיל ללמוד את התורה והתורה היא "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ". זה מה שכתוב בתורה. אז אם אני לוקח את ההדרכה לעבודת ה' מן התורה אז זה הדבר שאני לוקח. אבל, אומר הכהן, כשאני מסתכל במשנה זה לא כך – ההתחלה של סדר זרעים היא מסכת ברכות. יש כאן שתי שאלות – מה זה אומר לנו שהמשנה מתחילה מסדר זרעים? סדר זרעים לכאורה הוא ההתעסקות הרגילה של האדם בעולם, הוא איננו עניין של עבודת ה' דווקא, הוא העבודה של האדם בעולם. ההלכות שישנן "מי מנה עפר יעקב" המצוות שמקיימים בעפר. אז זה ודאי דבר מאוד חשוב ומאוד יסודי, אבל למה זה כך?

האמת היא, וזה ר' צדוק – יש לו מאמר ענק לסיום הש"ס, אז הוא כותב שם שבעצם בהיררכיה הזו של הרעיון הייתי יכול לומר שקדשים וטהרות הם הקדמה לזרעים. כלומר, אני אומר תראה, אתה יכול להיות בבית המקדש, ולהיטהר ולהתנתק מכל העולם, ובכל אופן, אחר כך "ופנית בבקר והלכת אל אהלך" – אתה עכשיו חוזר וזורע בתוך העולם. אז אם היינו אומרים כניסת האדם לעבודת ה' זה להיטהר ולהתקדש, אחר כך יש דברים נוספים – זרעים זה בסוף. אבל הזרעים זה בהתחלה. זה מאוד מעניין שזרעים זה הדבר הראשון בהדרכה לעבודת ה'. כך כותב הכהן. כלומר, זרעים זה לא הדבר הראשון כי זה היותר רלוונטי, היותר מצוי, אלא כי זו הכניסה לעבודת ה'. אבל לא רק זה, אלא סדר זרעים מתחיל בדבר שאיננו מזרעים בכלל. המסכת הראשונה בסדר זרעים הייתה צריכה להיות למשל 'פאה'. גם זה לא נכון כיוון שפאה ניתנת למעשה מן הקציר. אתה צריך להתחיל ממסכת כלאיים, לא במסכת פאה – כמו שהרמב"ם כותב. מי שרוצה לדעת איך צריך לסדר דבר יסתכל ברמב"ם. אז ההלכה הראשונה היא כלאיים שמדברת על איך זורעים ואחר כך מתנות עניים שמדבר על איך קוצרים. המשנה הופכת את זה. מסכת פאה לפני מסכת כלאיים. טוב, אולי הכהן לא מדבר על זה – אנחנו עוד נדבר על זה בהמשך.

אבל מה היא המסכת הראשונה? ברכות. למה ברכות קשורה לסדר זרעים? אתה יכול לומר ברכות מדברת על איך אוכלים את זה. אז איך הסדר? איך אתה אוכל, איך אתה קוצר, ואיך אתה זורע. נניח. אבל אפילו מסכת ברכות לא מתחילה בברכות. הברכות שבמסכת ברכות מתחיל בפרק 'כיצד מברכין'. עד כיצד מברכין אין לך ברכות. זה מאוד מוזר. אז בעצם אנחנו מתחילים בדבר שיש בו עניין – קריאת שמע ותפילה, זה בתור התחלה זה דבר טוב – אבל זה פתיחה למסכת ברכות וזה לא ברכות וזה פתיחה לסדר זרעים שגם זה לא מובן, בהתחלה זה ברכות, זה לא זרעים.

אומר הכהן, כאשר תשים את ליבך לכל המערכת המוזרה הזו, אתה תבין מה זה 'עניין כניסת האדם לעבודת ה' צריכה להיות בחיפזון'. ובחיפזון ביסודו של דבר זה לא בסדר ההגיוני. יש סדר, אבל

הרב שבתאי – שיעור ב'צדקת הצדיק'; תחילת הכניסה לעבודת ה' בחיפזון

אנחנו אולי היינו עושים את הסדר אחרת. הכהן מסביר מהו בעצם הסדר האמיתי. והסדר האמיתי נתנו לנו חכמים, ואיפה? רבנו הקדוש נתן אותו במשנה, ואחר כך באה הגמרא ואת יתר הדברים שצריכים להשלים הכניסה אל תוך הגמרא. עכשיו בואו נראה, הכהן, כמו שאמרת, מכניס את הכל בצמצום נורא ואיום. ממש מועט מועט שמחזיק מרובה אדיר. אומר הכהן כך – אם אנחנו נראה מהי הדרך הנכונה, השפויה, הרגילה, שאליה אדם צריך ללכת, אז היא הדרך להיות צדיק. צדיק זה אדם שהוא בסדר, הוא בסדר עם הקב"ה, לעומת החסיד שהוא היותר, אבל צדיק זה אדם שהוא בסדר. אומר הכהן, כתוב "ברכות לראש צדיק", זאת אומרת, שאיך הצדיק מתחיל להיות צדיק? עם הברכה. מעניין מה זה – מה פירוש הדבר. 'לכך מסכת ברכות ההתחלה מהש"ס שעיקר הכל דע את אלקי אביך ואחר כך עובדהו' – כך אומר דוד לשלמה בנו "דע את אלקי אביך ועבדהו". אז לפני שאתה עובד את הקב"ה מה אתה צריך לעשות? להכיר את הקב"ה. 'שצריך לידע למי עובדי'. אז לכאורה, זה מה שכותב הרמב"ם, 'לידע שיש שם מצוי ראשון'. אז לפני שאדם מתחיל לעבוד את הקב"ה מה הוא צריך לעשות? לשבת מאה שנה ולהבין מי זה הקב"ה. אחד הסיפורים הראשונים שסיפרו על ר' לוי אייגר, כשהוא חזר מקוצק פעם הביתה אז שאל אותו ר' שלמה אייגר תגידי לי מה למדת בקוצק? אז הוא אמר למדתי שיש קב"ה. אז הוא אומר מה? זה הטבחית יודעת את זה – והוא קורא לטבחית מהמטבח ואומר לה תגידי לי יש קב"ה בעולם? היא אומרת בטח שיש. אז הוא אומר אתה רואה, אז מה עשית כל השנים בקוצק? אז הוא אמר היא אומרת ואני יודע. והנקודה הזו, זה מה שכותב הכהן – "דע את אלוקי אביך ועבדהו" שצריך לדעת את הקב"ה. כמו שכתוב "בכל דרך דעהו" – כמו שכותב הרמב"ם. אבל מה זה נקרא לדעת את הקב"ה? אז באמת לדעת את הקב"ה זאת הכרה של מעשה הקב"ה בעולם, שליטת הקב"ה בעולם. 'וזהו על ידי הברכה וכמו שאמרו השיעור בה' – מי מתחיל לברך בגיל חינוך, אומרת הגמרא 'קטן היודע למי מברכין'. לא קטן היודע את הברכה אלא קטן היודע למי מברכין. אז האם לנו מותר לברך? שאלה מעניינת – כתוב שכדי לברך צריך לדעת למי אתה מברך, לדעת את הקב"ה. 'מה שאין כן בשאר המצוות אין המצווה שידע למי מניחים תפילין. אלא צריך לדעת להניח. אבל בברכה לא כתוב שצריך לדעת לברך, לדעת למי אתה מברך. מבואר שהברכה עיקרה הידיעה למי מרכים שעל כך נוסדה. וזהו התחלת הכניסה לתורה כמו שכתוב "ראשית חכמה יראת ה'" ויראת שמים הוא על ידי שויתי ה' לנגדי תמיד כמו שכתוב בהגהה בריש אורח חיים'. אז ממש בתחילת אורח חיים, הדבר הראשון שכתוב, 'הלכות השכמת האדם בבוקר', אז באמת לא מדובר בכניסת האדם לעבודת ה', לא מדובר בבעל תשובה שצריך להיכנס לעבודת ה'. אלא זה מתחיל מהבוקר – אורח חיים, זה מתחיל מהבוקר ונגמר בלילה ואחר כך שבת ואחר כך ראש חודש ואחר כך פסח, וכן הלאה – אבל הוא אומר, תראה מה שהקב"ה עשה – אמרת, ר' צדוק כותב שהדרכה לעבודת ה' היא מהמשנה ומהגמרא ומה שבא אחר כך. אז

הרב שבתאי – שיעור ב'צדקת הצדיק'; תחילת הכניסה לעבודת ה' בחיפזון

איך מתחיל השולחן ערוך ב'תיכף שיעור משנתו צריך להתגבר כארי" וכתוב בהגהה "שויתי ה' לנגדי תמיד". 'והיינו 'ברכות' שכולם מתחילים בלשון נוכח, שמיד בהתחלת הברכה צריך להיות ה' נוכח עיניו כאילו עומד עליו ומצוהו' – ברוך **אתה** ה' אלקינו מלך העולם, שמצווה אותי – 'והסיוס לשון נסתר דמיד נעלם. כמו שכתוב "על גוזליו ירחף" נוגע ואינו נוגע'. טוב, זה הרעיון, הוא עוסק בברכה, לפני שאנחנו יודעים מהו התוכן בכלל של הברכה. הוא עוד לא התחיל לדבר בשביל מה אתה מברך, או למה אתה אומר 'אשר קידשנו במצוותיו וציוונו'. מדוע אתה אינך יכול לקיים מצווה בלי לברך. על זה הוא ידבר אחר כך, זה בהמשך.

עכשיו הוא מדבר על הברכה כדבר מופשט. כלומר הברכה שאני מברך, כל ברכה שהיא לקב"ה, לא חשוב מהי הברכה, מה הדבר העיקרי בברכה? שאני אומר לקב"ה 'אתה'. ומה זה 'אתה'? "שויתי ה' לנגדי תמיד" וזה הדבר שאנחנו אומרים זאת היראה. ולכן "ראשית חכמה יראת ה'". עכשיו אני אגיד לכם מה הכהן רוצה לומר, שבעצם ברכה היא ברכה, וקריאת שמע היא בבחינת ברכה, וסדר זרעים הוא בבחינת ברכה. זאת אומרת, שהפתיחה היא במעגלים. ברכות זו פתיחה, וקריאת שמע היא בעצם הרעיון הדומה לברכה, וסדר זרעים כולו הוא בעצם אותה הבחינה ממש – מה הבחינה? שרואים את הקב"ה כנוכח. הכרת הנוכח של הקב"ה.

במקום אחר הכהן כותב – עכשיו נדבר קצת על מה הוא כותב כאן, כי הקטע הראשון היה הכותרת 'תחילת עבודת ה' בחיפזון'. עכשיו הייתה השאלה כמובן מהי עבודת ה'? עבודת ה' בעיקרה מתחילה לראות את ה' לנוכח. עכשיו, לראות את ה' לנוכח, לפי דעתו של הכהן הוא לא עניין של פילוסופיה. אתם ודאי יודעים שעל הדבר הזה היה ויכוח גדול מאוד בתקופת החסידות, עד כמה עבודת האדם תלויה בחקירה שלו. כלומר, אני מדבר על הקב"ה אז מה אומר לי העניין של הקב"ה, מה משמעותו. הרמב"ם עסק בזה הרבה בהלכות יסודי התורה ובמורה נבוכים, ואחר כך היה – גם בדורו וגם מאוחר יותר היו כאלו שהתנגדו למה שהוא כתב. אבל בזמן החסידות היו כאלו שהתנגדו לזה באופן עקרוני. ומה הם אמרו? הדבר כשלעצמו הוא לא לעניין. זאת אומרת, אם אתה תשב ותעסוק בחקירות אתה יכול לבלות את כל הזמן בחקירות ולא תגיע לכלום. אז לכן יש איזשהם קיצורי דרך לעבודת ה'. אז האמת היא שגם הכהן כותב שיש קיצור דרך לפחות להתחלה. ר' צדוק פועל ככלל, צריך לדעת – הוא כותב את זה בהמשך 'צדקת הצדיק', שהתפיסה של האדם בקב"ה באה לידי ביטוי בשלוש מילים; 'אני, אתה, והוא'. מה פירוש הדבר? זה דבר שכתוב בקבלה גם כן – מה פירוש 'אני, אתה, והוא'?

'אני זה מה שאנחנו קוראים לו לפעמים השכינה. זאת אומרת, האלוקות ששוכנת ונמצאת בתוך כל דבר שבעולם. בוודאי שכלל שהדבר בעולם הוא יותר רוחני, יותר שכלי, יותר מכיר את הקב"ה, אז האלוקות שנמצאת בו יותר בולטת. אז האדם יכול לומר 'אני הקב"ה'. 'לעולם יראה האדם עצמו'

הרב שבתאי – שיעור ב'צדקת הצדיק'; תחילת הכניסה לעבודת ה' בחיפזון

– כך כתוב במסכת תענית, 'כאילו קדוש שרוי בתוך מעיו שנאמר "בקרבך קדוש"'. מה זה 'בקרבך קדוש'? הקב"ה. אז קודם כל צריך להבין שהאלוקות נמצאת בתוך כל דבר שבעולם ובתוך אדם. כל אדם. זה דבר אחד. הדבר השני זה 'אתה'. הכרת ה' יתברך לנוכח כמלך – כן, לא שהאדם בעצמו הוא אלוקות, הוא הופעה של האלוקות – אלא הקב"ה מלך והוא נוכח ומשגיח עלי ונמצא מולי ונמצא איתי כל הזמן. הדבר השלישי זו הבחינה של 'הוא' – מה הרעיון של 'הוא'? בחינה של מספר ושאי אפשר לתפוס אותו ואי אפשר להבין אותו בשום אופן שבעולם. אז 'אני', 'אתה', 'הוא', כמובן הן שלוש תפיסות שלא סותרות אחת את השנייה. יש גילוי אלוקות באדם בבחינה של 'אני', יש המלכות של הקב"ה בעולם בבחינה של 'אתה', נוכח. ויש האלוקות שאינני יכול להבין בכלל. כל שלושתם נכונים. כאשר כמובן מה מכיוון אם תרצו לומר – לאינסוף בכלל? איזה ביטוי מכיוון לאינסוף, לבורא יתברך, היחיד בעולמו – משלושת הדברים? אז הדבר הפשוט זה מדובר עליו. אבל האמת היא שהדבר יותר מסובך מזה.

עכשיו, העניין של עבודת ה' בגדר של 'אני' זה מגדיר את ההתנהגות של האדם מתוך זה שהוא יודע שיש לו אלוקות בתוכו, אז ממילא יש לו שליחות. באיזשהו מקום זה מחייב את האדם במשהו, האלוקות שבתוכו. אבל הגדר של 'אתה' זה הדבר שכרגע חשוב לנו יותר. אומר הכהן שהכניסה של האדם לעבודת ה', היא לא בתפיסת ה'אני', ולא בתפיסת ה'הוא', אלא בתפיסת ה'אתה'. זו נקודה שאני צריך להסביר אותה – אולי זו הנקודה המרכזית. אני שאלתי אתכם מקודם מהו הדבר שמראה את ייחודו של הקב"ה, את האינסוף של הבורא, זאת בחינת 'הוא' שאני אומר שאי אפשר לתפוס שום דבר מן האלוקות. אבל הבחינה של 'הוא' היא בחינה קשה מאוד. מדוע? אם אני אומר שהקב"ה נסתר אז הוא גם לא רלוונטי. הקב"ה הוא אינסוף, ואין מחשבה תופסת בו בכלל, אז בעצם המסקנה שיכולה להיות זה בסדר, אז מה זה קשור אלי...

התפיסה של 'אני' אמרנו שזה מחייב אותי – אם הקב"ה שרוי בקרבי זה מחייב אותי להתנהגות מסוימת, אבל מצד שני, מה שיש בי יש בי. זאת אומרת, בסדר, אז יש אלוקות בתוכי, זה נכון, הקב"ה מחייה אותי, מקיים אותי, נותן לי שכל – אז מה הדבר הזה יכול לעשות? שדרך איש תהיה ישרה בעיניו. ואם הקב"ה איתי כל חיי, "אתה ידעת שבתי וקומי ארחי ורבעי זריתי" אז ממילא כל מה שאני עושה הוא בסדר.

מה זה 'אתה'? ה'אתה' זה ממוצע מהבחינה הזו. ואני לא מדבר מבחינת הפילוסופיה אלא מבחינת ההדרכה שיש לאדם בעבודת ה'. ההדרכה שיש לאדם בעבודת ה' ב'אתה' היא שבעצם יש לי שייכות מהותית ואינטימית לקב"ה. אז לכן זה לא בלתי רלוונטי. העניין האלוקי איננו בלתי רלוונטי. מצד שני זה דבר שמחייב פעולה, מחייב עשייה. מדוע? מכיוון שאת מה אני תופס? מה עומד נוכח האדם?

הרב שבתאי – שיעור ב'צדקת הצדיק'; תחילת הכניסה לעבודת ה' בחיפזון

ה'אתה' שהוא גם 'הוא'. זאת אומרת שהוא נסתר וגם שהוא נמצא בתוכי. אני אנסה להסביר את הדבר הזה.

אנחנו מדברים על התוכן. האדם עומד לעבודת ה' – מה הוא אומר? אתה עומד מולי, ואני צריך להתאים את עצמי, כך ההמשך של הרמ"א – שההתנהגות של האדם איננה כפי שהוא בביתו, מה זה "שיויתי ה' לנגדי תמיד"? כאדם שעומד לפני המלך. מה פירוש הדבר הזה שאדם עומד לפני המלך? אדם שעומד לפני המלך הפירוש הוא שיש לו תפקיד, יש לו חיוב, וחיוב מעשי – זה לא שהמלך נסתר ונעלם, המלך הוא מלך, הוא מצווה, הוא אומר לך דבר קונקרטי שאתה צריך לעשות. אבל העניין של הדברים הקונקרטיים, שהמלך מצווה לעשות, המלך זה בעצם 'הוא', זה בלתי נתפס. זאת אומרת שהיעדים שהמלך מציב בפניך, מה אתה צריך להבין? הם יעדים שהם נזילים והם משתנים כל הזמן כי המלך הוא אינסוף. זאת אומרת, זה לא שהמלך אומר לך בוא, תעשה עשרה דברים, תקיים את עשרת הדברות ואז אתה פטור ויכול ללכת הביתה. יצאת ידי חובתך. אלא המלך מצווה אותך דבר שבעצם יסוד הציווי הוא מין האינסוף. זה כמו לחפש את המטמון בקצה הקשת. אתה יכול להתקרב אבל ככל שתתקרב הדבר יתרחק. אבל זה לא דמיון, זה דבר מאוד אמיתי. מדוע זה מאוד אמיתי? כי יש גם 'אני'. זאת אומרת, ה'אני' וה'הוא' משתלבים בתפיסה של ה'אתה'. אז זה לא איזה דמיון חיצוני, זה לא איזה מקסם שווא, יש 'אני', וזה לא דבר מסוים, זה דבר אינסופי בגלל שזה 'הוא', אבל בעצם מה שמשלב את שניהם זה 'אתה'. זה האדם שעומד לפני הקב"ה והקב"ה הוא עיקר השיקולים שלי בעולם.

היו שני תלמידים גדולים, דיברנו עליהם, רבי זושא ורבי אלימלך, ומסופר על אחד מהתלמידים של ר' זושא שהוא היה תלמיד של כמה מתלמידי המגיד – קראו לו ר' משה לייב מסאסוב, כתב ספר 'ישמח משה' והוא אמר כל מיני דברים בחייו. הוא היה יתום והיה עני מאוד. ואז יום אחד הוא חשב, אם היה לי סכום של כסף שהייתי יכול להתפרנס ממנו אז היה לי טוב, הייתי יכול לשבת וללמוד. כך הוא חשב ונסע לר' זושא, ור' זושא קורא לו ואומר לו מה אתה חושב, אם יהיה לך סכום של כסף אתה לא צריך את הקב"ה יותר? זאת אומרת, באיזשהו מקום אדם לא אוהב להרגיש שהוא חסר ולא טוב לא והוא לא שלם. באיזשהו מקום אדם רוצה להרגיש שהוא מסודר. אבל האדם שמרגיש שהוא מסודר זה לא נכון. מכיוון שהאדם שרואה את הקב"ה נוכח בגלל שהקב"ה זה 'הוא'. אז ממילא האדם בעצם אף פעם לא מסודר והאדם תמיד חסר. אלא מה, שאדם צריך להאמין מה באמת הדברים שחסרים לו, איפה הדברים שחסרים לו. וכל זה נובע מחמת ה'אתה', שאתה אינך יכול לומר רגע, נעזוב את הקב"ה בשקט לרגע, נעמוד בצד, ועכשיו יש לי לעשות את מה שאני צריך לעשות – אין דבר כזה.

הרב שבתאי – שיעור ב'צדקת הצדיק'; תחילת הכניסה לעבודת ה' בחיפזון

לכן מסביר ר' צדוק כך – מהי הברכה? בראש ובראשונה הברכה היא הלימוד של הקב"ה בבחינה של 'אתה'. להבין את ה'אתה'. שהקב"ה ניצב עלי כל הזמן כמו שכתוב "שויתי ה' לנגדי תמיד" – כאן הברכה.

עכשיו, אתה יכול לחשוב שיש לך עולם שהוא לפני הברכה, והעולם של הברכה. זאת אומרת, בסדר, אני מסכים, מעכשיו והלאה כשאני אטול ידיים ואברך המוציא אז אני אזכור את ה'אתה' שהקב"ה איתי. ואז אני צריך באמת להתנהג בצורה כזו – "שויתי ה' לנגדי תמיד" ואני צריך לראות שהקב"ה עומד עלי וזה שילוב של האלוקות שבתוכי והאלוקות שהיא אינסוף – משהו משהו. אז אני עכשיו צריך לאכול כמו כהן שמקריב קורבנות על גבי המזבח, באותה דבקות, באותו 'לשם שמים'. אבל אני עוד לא הולך לאכול. בינתיים, עד שאני אברך, יש לי עוד קצת זמן. אז יש לי קצת זמן לחיות לבד – לפני שאני מכיר את הקב"ה בבחינה של ה'אתה', יש לי זמן לחיות לבד. להתרגל.

אומר הכהן, אין דבר כזה. "ראשית חכמה יראת ה'" – הדבר הראשון שאדם צריך לעשות זה לברך. ולכן אין לך שום דבר שהאדם עושה שבעצם לא צריך ברכה. עכשיו, תיכף נדבר על זה מהי הברכה על מה שהאדם עושה. אבל בעצם הדבר הראשון שהאדם עושה זוהי הברכה. אין לך רגע פנוי של האדם ללא ברכה. עוד מעט אנחנו נסביר שמהי הברכה הראשונה? קריאת שמע. כי מהי קריאת שמע? הכרת מלכותו של הקב"ה עלינו ושהוא נוכח איתנו. והדבר הראשון שעושה אדם בר מצווה, כשהוא מתחייב במצוות, מהי המצווה הראשונה שחלה עליו? קריאת שמע של ערבית. זאת אומרת, אין לאדם רגע פנוי בעצם. ההרגשה של 'אתה' היא מתחילה עם האדם מרגע שהוא עומד על דעתו. ולכן מסכת ברכות היא תחילת הגמרא. זאת אומרת, שאין לך דבר שהוא פנוי מן הברכה. הדבר הראשון הוא הברכה. עכשיו, הברכה, לא חשוב על מה כרגע. אנחנו מדברים על הברכה כעיקרון, על הברכה שהיא מגדירה את הקב"ה כ'אתה'.

אלא שעכשיו יש לנו שאלה, והיא הדבר הבא – אם אנחנו רואים בברכה את העיקר של ההדרכה של הקב"ה את העולם, אז מדוע זה חייב להתייחס לתוכן ספציפי? זאת אומרת, בסדר, אז אני אומר, אני אכיר את הקב"ה בבחינת 'אתה' – מדוע אנחנו כל כך מדברים על הברכה? "ברכות לראש צדיק"? אני מבין "ראשית חכמה יראת ה'", אני מבין "שויתי ה' לנגדי תמיד", זה הצלחנו איכשהו להבין. אבל היכן המקום של הברכה דווקא? ברכה היא לא רק 'אתה' – 'ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר קידשנו במצוותיו וציוונו על נטילת ידים' למשל, או 'שהכל נהיה בדברו', 'בורא פרי העץ'. מדוע זה דווקא הברכה כאן? ממשיך הכהן ואומר, יש פה עוד שני דברים. דבר אחד הוא מדבר עליו כאן, דבר אחד הוא ידבר עליו אחר כך.

הדבר הנוסף שהוא אומר, אחרי שאני אומר 'אתה' אל הקב"ה, אנחנו מדברים אל הקב"ה בגוף שלישי. אנחנו אומרים 'שהכל נהיה בדברו' ולא אומרים 'שהכל נהיה בדברך', 'אשר קידשנו

הרב שבתאי – שיעור ב'צדקת הצדיק'; תחילת הכניסה לעבודת ה' בחיפזון

במצוותיו ולא 'אשר קידשתנו במצוותיך'. אז מדברים אל הקב"ה בלשון נסתר. מדוע? כי ה'אתה' הוא כדי לזכור שאתה הוא 'הוא'. אי אפשר לרגע אחד שיהיה 'אתה' שלא תזכור שאתה הוא 'הוא'. כי ברגע שאתה שוכח לרגע שאתה הוא 'הוא' – כמו שאמרנו, יש מסגרת, והיא מסגרת סופית ומסוימת שצריך להבין שאתה זה 'הוא'. אבל גם צריך לזכור שאתה זה 'אני'. וזה כל הרעיון של הברכה. הברכה היא המשכה. כל הדבר של ברכה הוא המשכה.

מה פירוש 'המשכה'? הברכה היא קשר. כמו 'המבריך' ו'המרכיב'. מה זו הברכה? לקחת ענף של גפן, לשים אותו בתוך האדמה וממנו תגדל גפן אחרת. אז הברכה היא כמו הברכה או כמו בריכה. אנחנו היום משתמשים בבריכה כמילה לא נכונה, כמקום סגור ששם שוחים. אבל 'מברכת הכובסים' זה מקום שמושך מים, משום שהברכה, כפי שהסביר האר"י הקדוש, היא לשון של המשכה. אז ממילא מה הנקודה? הקב"ה שהוא 'הוא', הוא קידשנו במצוותיו וציוונו על נטילת ידיים. הוא 'שהכל נהיה בדברו'. הוא 'בורא פרי העץ'. מה זה הדבר הזה? משלב את ה'הוא' וה'אני'.

אז 'אתה', שאתה גם 'הוא' שאני מדבר אליו בלשון נסתר, אבל רלוונטי ושייך אל העולם הפרטי שלי ממש. לכן הברכה היא לא רק ה'אתה', אלא היא שלושת הדברים, ה'אתה', ה'הוא', וה'אני', שבאים ביחד. וזו בעצם תחילת עבודת ה'.

אם כן, אז מה היסוד העיקרי בעבודת ה'? מהי כניסת עבודת ה'? התפיסה הברורה שהיא הכרחית, והיא רלוונטית, והיא אינסופית. בבת אחת. זו הכניסה. ולכן ההתחלה היא בברכות. לכן "ברכות לראש צדיק".

עכשיו נראה דבר דבר מה שהוא כתב. 'לכך מסכת ברכות ההתחלה מהשי"ס שעיקר הכל "דע את אלקי אביך ואחר כך עבדהו", שצריך לידע למי הוא עובד'. אז עכשיו השאלה, ועל זה ידבר הרבה הכהן, על העניין הזה, מה אני צריך לדעת על הקב"ה כדי לעבוד אותו. אז הוא אומר "דע את אלקי אביך... ועבדהו". אז מה אני צריך לדעת עליו? אז באמת יש ברמב"ם שלושה עשר עיקרי אמונה שחלקם הגדול עוסק בקב"ה בעצמו והם לגמרי לא פשוטים. ישנם דברים שהם באמת עניינים דקים ב"דע את אלקי אביך". אז "דע את אלקי אביך" בתפיסה של הכהן, זה להבין שהקב"ה עומד מולך ומצווה אותך. אז אם אנחנו עכשיו נדבר על האדם שהוא בעולם הזה, לעומת האדם שהוא נכנס לעבודת ה', מה ההבדל ביניהם? דיברנו על האדם שנכנס ויכל מה שאומר לך בעל הבית עשה חוץ מיצא" – מה פשר היות האדם בפנים? פשר היות האדם בפנים זה שהקב"ה עומד מולו. אז האדם שנכנס לעבודת ה' בחיפזון, מה הוא צריך לדעת על הקב"ה? דבר אחד רק – שהוא עומד מולו. שהוא נמצא מולו.

מה נמצא מולו, מה פשר העניין שהוא אינסוף, ושאינו לו גוף, ושהוא לא דמות הגוף, וכן הלאה? אלו הם דברים שכבר לומדים אותם לאט לאט בכלל, במהלך חיי האדם, והרמב"ם כותב שגם אחרי

הרב שבתאי – שיעור ב'צדקת הצדיק'; תחילת הכניסה לעבודת ה' בחיפזון

חיי האדם. זה מה שאדם לומד וצדיקים לעתיד לבוא נתאוו לדבר הזה שיכירו את הקב"ה הכרה אחרי הכרה. אבל הדבר הראשון – שהקב"ה נוכח. זאת הכניסה לעבודת ה'. אדם צריך להיכנס בחיפזון – להבין, לפני רגע הקב"ה לא היה בעולם שלי, עכשיו הוא נמצא בעולם שלי. עכשיו אני לוקח אותו בחשבון. זה מה שהשתנה בין האדם שלא עובד את הקב"ה לבין אדם שעובד. האדם שישן היה שרוי בחלום, בעולם הדמיון, כי זה בעצם רק דמיון ושקר העולם שאין בו קב"ה – אמרנו שהסכנה היא התאוה והסכנה היא הדמיון. הדמיון הוא שאין קב"ה, אני מדמה בנפשי שהבורא לא ניצב מולי, הוא לא משגיח עלי. אז האדם מתעורר, והדבר הראשון הוא להבין שהקב"ה ניצב עליו. ר' צדוק יגיד את זה במקומות אחרים שמאיפה ירשנו את הדבר הזה? מיעקב אבינו. כשיעקב אבינו חולם מה נמצא בחלום שלו? "והנה ה' ניצב עליו". אז הוא אומר מה האדם חולם? עיקר מחשבתו של האדם זה מה שאדם חולם. אז 'ויחלום' – והנה ה' ניצב עליו. זה הדבר העיקרי. הידיעה הזו, ההכרה שהקב"ה עומד מולך היא הכניסה לעבודת ה', היא "ברכות לראש צדיק" והיא באה לידי ביטוי בברכה.

אז הוא אומר שלכן מסכת ברכות היא ההתחלה של הש"ס. מה פירוש? בסדר, אז עכשיו אני מבין את הרעיון הכללי שצריך את הברכה. אז מה באה מסכת ברכות לומר? אז עכשיו יש מסכת ברכות, מה היא באה לומר? איך מברכין, וכיצד מברכין, ומה מברכין – אבל באמת הכל מתחיל לפי הסדר שתחילתו בקריאת שמע. הדבר המעניין אם כן, אם אנחנו צודקים – אז על איזו קריאת שמע היו צריכים לדבר? שחרית. אדם מתעורר לעבודת היום. אבל איזו קריאת שמע היא הראשונה במסכת? ערבית. אז כבר אנחנו רואים שהמסכת באה להדריך אותנו. ואני אגיד לכם מה שהכהן עתיד להגיד בהמשך – אנחנו ניתקל בזה עוד בהמשך, אבל זה קשור. מה ההבדל בין קריאת שמע של שחרית לשל ערבית? הקריאת שמע היא לראות שה' ניצב עליך, כמו שהסברנו – זה קיבלנו מיעקב אבינו – אתם זוכרים שהשבטים אומרים ליעקב "שמע ישראל", ישראל, יעקב אבינו; ה' אלוקינו ה' אחד. זה אמרנו שה' ניצב עליו. מתי הדבר הזה יותר קל? יותר פשוט? כשאדם ער או כשאדם ישן? כשאדם ער. כי כשאדם ער הוא מבין, הוא בדעה, הוא בהכרה, הוא יכול להבין שהקב"ה איתו. כשאדם ישן מה קורה? המחשבות שלו לא בשליטה, הן מתפזרות לו, הן בורחות לו. אדם יכול לחלום כל מיני סיוטים, כל מיני דברים – האדם לא שולט בעצמו כשהוא ישן. מה הרעיון של הברכה? לראות שה' ניצב עליך ותתפוס את זה באופן מוחלט אפילו כשאתה ישן.

זה מה שאמרנו 'הכניסה בחיפזון' – כשאתה רואה את הקב"ה נוכח עד כדי כך בצורה כל כך חיה ובלטת, שגם כאשר אתה נרדם אתה יודע שהקב"ה נוכח. זה הדבר שכותב הכהן, זו הכניסה לעבודת ה', והמסכת היא לא רק עניין שצריך לדעת את הברכה, אלא ביאור של העניין של הברכות. הביאור של העניין של הברכות בהיבטים רבים ושונים – בהיבטים של הלכה ובהיבטים של אגדה. אבל גם

הרב שבתאי – שיעור ב'צדקת הצדיק'; תחילת הכניסה לעבודת ה' בחיפזון

ההיבטים של ההלכה וגם ההיבטים של האגדה, שניהם באים לפרוט לפרטים מעשיים את הדבר הכללי הזה שאמרנו, שצריך להיכנס לעבודת ה' – מה התוכן שלה? לראות את ה' לנוכח, ועכשיו, ברגע שהחלטנו שעל זה מדברים, אנחנו עכשיו מחפשים את זה במסכת ברכות.

וזה מה שאומר הכהן – זה מה שדיברתי על הרובד הפרשני של מסכת ברכות שלוקח אותה אל רבדים של עבודת ה'. זאת אומרת, עבודת ה' היא לא בספרי מחשבה ולא בספרי מוסר – היא אחוזה בהלכה כי זו בעצם עבודת ה', זו התורה. זאת היצירה, וזאת הנבואה, כמו שאמרנו – כאן האדם נמצא מול בוראו. זה השיח של האדם מול הקב"ה. ולכן זה לא שאני נותן להלכה פירוש אחר שאיננו, אלא זה הדבר, כלומר הוא העניין שאנחנו עוסקים בו. אין טעם בהלכה בכלל אם לא זה שהיא המדריכה את האדם בכניסה שלו לעבודת ה', אחרת מה צריך אותה בכלל.

ברגע שמחפשים את הנקודה הזו, מראה ר' צדוק שמוצאים אותה ומוצאים אותה היטב. וזה מה שהוא יעשה בדף הראשון של מסכת ברכות. זאת אומרת, הוא לא לוקח רק את המשנה, רק את העיקרון, אלא את פרטי הסוגיה של מסכת ברכות, ולמשל הוא יתחיל – כתוב במשנה 'מאימתי קורין את שמע בערבית משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן'. ונדבר כמובן על השאלה מה הקשר. אם אני מדבר על הדרכה בעבודת ה' שבאים ללמד אותי את זה פה אז מה הנקודה? והדבר שיאמר הכהן – הוא בכלל לא שולל את מה שהגמרא תגיד – אלא זה בעצם הכיוון שישנו במשנה ובגמרא.

זאת אומרת, באיזשהו מקום, מאיפה בא הרעיון הזה שאני יכול להבין את הקב"ה באמת, ולא שהשטן שולט בי וכל דבר אני חושב שזה שקר ואשליה? מה האחיזה שלי בקב"ה? אין לי שום בעיה, אני רואה אותו שהוא נמצא מולי. תגיד שאתה מדמיין שהוא נמצא מולי, מה פתאום. אני לא מדמיין. כי הוא באמת נמצא מולי. "שויתי ה' לנגדי תמיד" זה לא דמיון. זאת הממשות. הדמיון מרחיק את הקב"ה ממך. "שויתי ה' לנגדי תמיד" – תפתח את העיניים ותראה. ולכן אפשר להיכנס לעבודת ה' בלי שום חשש שבעולם.